

Artefacts, dé bron voor alles wat u wou weten over kleine archeologische objecten, wil Vlaanderen op de kaart zetten.

Michel Feugère (CNRS, UMR 5138, France)

Patrick Bultinck (Universiteit Gent)

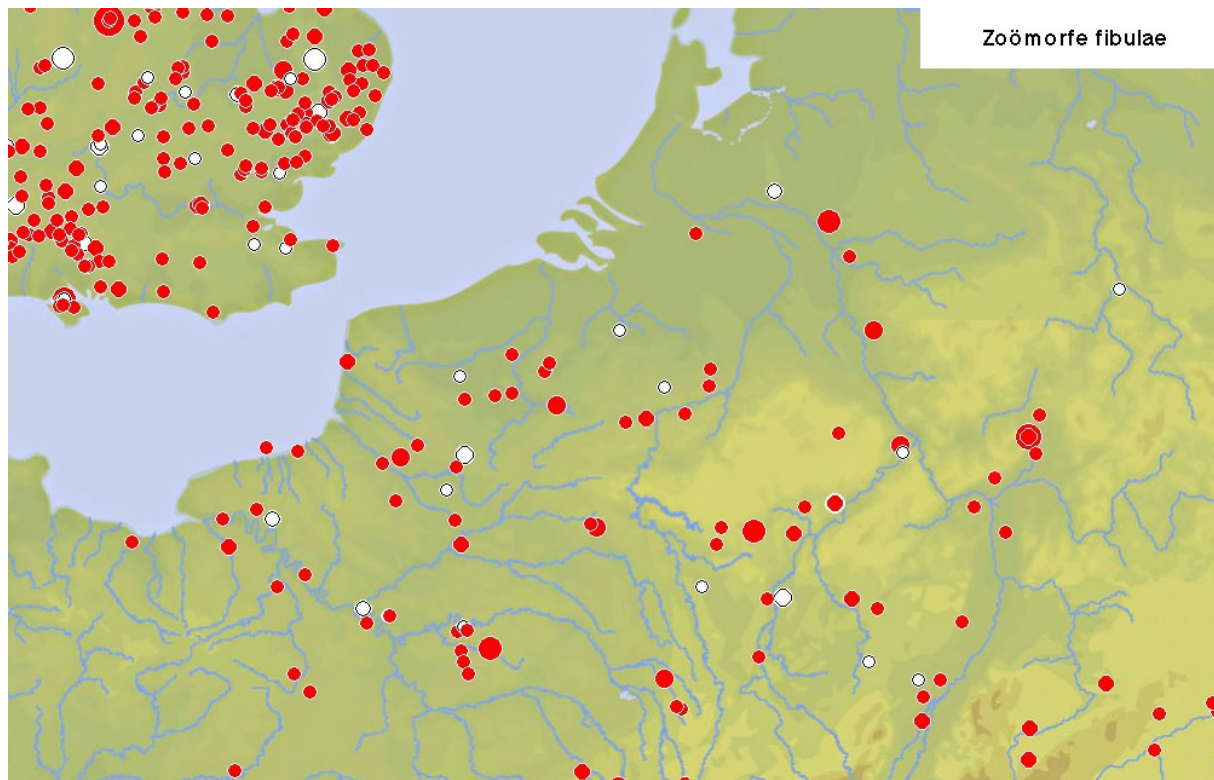
Hoewel aardewerk het leeuwendeel vormt van archeologische vondsten, kunnen zogenaamde "kleine archeologische objecten", afhankelijk van de site en periode, 20 tot 30% van het totale aantal gevonden artefacten uitmaken. Hier worden deze "kleine archeologische objecten" gedefinieerd als door de mens gemaakte objecten andere dan aardewerk. Deze laatsten leveren in grote mate informatie over voeding en het bereiden en stockeren ervan. De kleine archeologische voorwerpen, ondanks dat ze maar een beperkt percentage van de vondsten uitmaken, leveren dan weer heel wat andere informatie op.

In voorbije decennia genoot het onderwerp de aandacht van talrijke specialisten en louter de lijst van hun publicaties hierover zou menig boek kunnen vullen (zie onder meer Feugère *et al.*, 1991). Kleine archeologische objecten vormen een bijzonder complexe categorie vondsten omdat deze artefacten betrekking hebben op alle aspecten van het dagelijks leven. Zo vinden archeologen objecten gerelateerd aan het louter individueel leven (bv. juwelen, kleding, en andere opsmuk), aan de leefomgeving (bv. huisraad en allerlei verwante objecten), aan ontelbare activiteiten zoals handwerk, landbouwtuigen en wapens en aan votieve en religieuze objecten zoals beelden en offermaterialen. Over tijd en ruimte beschouwd, beseft men al snel dat de studie van het geheel aan dergelijke objecten een enorme taak is die geen enkele specialist alleen de baas kan. Die specialisten zitten vaak zeer verspreid over diverse (academische) instanties in verschillende Europese landen, spreken verschillende talen en werken niet zelden vanuit verschillende invalshoeken maar delen dezelfde interesse in de kleine archeologische objecten. Het uitwisselen van informatie, het opstellen van gemeenschappelijke projecten etc. gebeurde tot voor enkele jaren, en nu nog in grote mate, hoofdzakelijk via gespecialiseerde congressen en publicaties. In de laatste twee decennia verscheen internet als een nieuw medium langs waar communicatie gebeurt, wetenschappelijke informatie wordt uitgewisseld en langs waar zelfs nieuwe vooruitgang kan worden geboekt. Daarbij spelen websites een prominente rol.

Er bestaan verschillende websites gewijd aan bepaalde aspecten van kleine vondsten, vaak gerelateerd aan een bepaalde periode of categorie objecten of zelfs informatiebron. Hieronder valt het Portable Antiquities Scheme dat vondsten van individuen in het Verenigd Koninkrijk groepeerd (<http://finds.org.uk/database>). Met Artefacts (<http://artefacts.mom.fr>) besteden we hier specifiek aandacht aan een site die als doel heeft alle informatie te verzamelen over alle kleine archeologische objecten van de vroege bronstijd tot de moderne tijd en dit op een grote geografische schaal (Europa en het Middellands Zeegebied).

De Artefacts site bestaat 5 jaar en is uitgegroeid tot een onderzoekstool en informatiebron voor al wie interesse heeft in kleine archeologische objecten. Een groot deel van de website is open voor het grote publiek dat er naar believen kan zoeken naar objecten of een overzicht kan krijgen van bv. kammen van de antieke tijden tot de

middeleeuwen. Dergelijke zoekopdrachten gebeuren aan de hand van een code (PGN voor kammen). Zoeken op deze wijze leidt dan tot 29 fiches die in totaal 676 voorwerpen omvatten waarbij elke bladzijde op de site één bepaald type kam beschrijft. Daarnaast kan men periodes onderscheiden door een numerieke code toe te voegen waarbij, bijvoorbeeld, 9 staat voor de middeleeuwen. Zoeken op PGN-9 levert dan alle middeleeuwse kammen op. Analoog kan men fibulae opzoeken uit verschillende periodes en bv. zien hoe analoge types werden gevonden in Nijmegen, het Duitse Rijngebied, Zwitserland, Oudenaarde, ... Voor elke gemaakte selectie kan men bovendien een Europese verspreidingskaart oproepen en volledige automatisch een pdf bestand laten genereren dat alle fiches bevat met foto's, literatuurreferenties en meer. De gebruiker van de site kan op de kaart ook inzoomen op een bepaalde regio om zo een overzicht te krijgen van de objecten uit deze regio. Als voorbeeld kunnen we zoömorse fibulae opzoeken. Van de 984 zoömorse fibulae op de site (b)lijken er slechts een zeer gering aantal uit Vlaanderen te komen (zie figuur 1). Nochtans weet iedereen dat dergelijke objecten er zeker al gevonden zijn en ook in musea te vinden zijn. Dit is een gevolg van het feit dat Vlaanderen achterop hinkt in het zich inschrijven in grotere Europese verbanden voor het in kaart brengen van kleine archeologische voorwerpen (zie verder).

Figuur 1: Lokaties (tot op postcode niveau) van vondsten van 984 zoömorse fibulae uit Artefacts, ingezoomd op Vlaanderen en ruime omgeving. De grootte van een cirkel duidt op de grootte van de vondstenconcentratie, witte cirkels duiden op museumstukken.

Deze zoekwijze is de eenvoudigste toegang tot Artefacts en volstaat voor een groot deel van de ruim 100000 bezoekers die de site al mocht verwelkomen. Met meer dan een kwart miljoen geïnventariseerde voorwerpen van zeer diverse oorsprong zijn zeker nog niet alle categorieën compleet. De meesten dienen nog verder aangevuld maar sommige

grote categorieën zoals Merovingische gespen geven al een quasi compleet overzicht van dit soort objecten voor de gegeven periode.

Artefacts is voorts een wetenschappelijke bron van informatie, gebruikt door onderzoekers om objecten te catalogeren en te bespreken in het licht van de nieuwste inzichten. Met ruim een kwart miljoen objecten en uitgebreide functionaliteit is het een middel voor het begrijpen van de morfologie, typologie, chronologie en evolutie van voorwerpen door de tijd heen. Studenten en onderzoekers gebruiken de site dan ook om verbanden te leggen tussen voorwerpen. Geïnteresseerde deskundigen kunnen zich (gratis) registreren waarbij ze toegang krijgen tot een forum gewijd aan deze objecten, of ze kunnen meewerken aan het uitbouwen van de bibliografie. Deze bibliografie is een vaak gebruikt instrument onder specialisten én amateurs gezien de medewerkers die de publicaties, tijdschriften en boeken inventariseren, de site continu updaten. Zo zijn er op dit ogenblik reeds zo'n 13000 titels geregistreerd, waarvan velen gelinkt zijn aan de objectfiches. Zo linkt de fiche een voorwerp meteen aan de relevante literatuur. Circa 25% van deze publicaties is legaal online beschikbaar voor zowel het grote publiek als de specialist. Dit betekent dat heel wat wetenschappelijke info maar een muisklik ver is. Diezelfde deskundigen kunnen de status van auteur krijgen wat betekent dat ze toegang krijgen tot alle fiches, waaronder ook ongeveer 10000 fiches die nog te onvolledig zijn voor publieke toegang. Auteurs kunnen fiches aanpassen of eigen fiches toevoegen. Gezien de omvang van het onderwerp behandeld op de website en het aantal klassen objecten is elke grondige bijdrage welkom. Daarnaast verwelkomen we hulp bij het ontwikkelen van de interface of het verzorgen van andere technische aspecten. Zo werken sommige auteurs aan de correctie van teksten of aan nieuwe vertalingen (om de geautomatiseerde vertaling te verbeteren), werken anderen specifiek aan het inventariseren van vondsten uit één bepaalde regio of periode of één soort materiaal. Net zoals een Wiki, groeit Artefacts dankzij de bijdragen van talrijke auteurs waarvan velen specialist in hun domein. Anderen focussen dan weer op de bibliografie of de reeds vermelde technische aspecten. Dankzij middelen zoals het bijhorende forum kunnen de auteurs en beheerders ook onderling overleg plegen.

Indien u denkt een bijdrage te kunnen leveren tot Artefacts of wenst bij te dragen tot de typologie, morfologie of chronologie van een groep objecten die u kent (bv. bronstijdzwaarden, Romeinse bijlen of haarnaalden of middeleeuwse fibulae), dan bent u steeds welkom bij Artefacts via artefacts@mom.fr.

Onder de Europese regio's is Vlaanderen ondervertegenwoordigd wanneer het er om gaat kleine archeologische voorwerpen te catalogeren, en dit terwijl omliggende regio's en landen zoals Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk maar ook Wallonië (veel) beter vertegenwoordigd zijn. Ook Vlaamse musea dragen veel minder bij, vandaar deze warme oproep om actief deel te nemen. Niet enkel mooie of complete voorwerpen zijn daar bij van belang maar alle voorwerpen die licht kunnen werpen op de morfologie, typologie, chronologie en evolutie van voorwerpen uit Vlaanderen. Er wordt bovendien niet gevraagd dat u bijzonder intensief meewerkt; ook het louter aanleveren van informatie over een voorwerp met een foto en beschrijving (onder andere de vindplaats op het niveau van postcode) of alleen al het aanleveren van literatuur met betrekking tot vondsten uit Vlaanderen is zeer nuttig.

Artefacts is dus een wetenschappelijke referentiedatabase voor kleine archeologische voorwerpen uit gans Europa. Het is een unieke site en wezenlijk verschillend van andere

databases. Het is veeleer een database waar verbanden kunnen gelegd worden tussen objecten en dus ook met in Vlaanderen gedane vondsten maar zonder het wettelijk statuut of kader van de CAI. In deze laatste ligt de focus vooral op het catalogeren. Daarnaast is Artefacts een wetenschappelijk referentiewerk dat bv. bij initiatieven als MEDEA een ondersteunende rol kan spelen waarbij Artefacts steunt op door professionele archeologen verwerkte data om voorwerpen te beschrijven maar ook typologisch, morfologisch en chronologisch te duiden. Het neemt daarbij onder meer vondsten uit archeologische studies, toevalsvondsten en legale metaaldetectie op zodat er wel links zijn met andere databases, ondermeer het Portable Antiquities Scheme. De focus ligt echter niet enkel op het louter overnemen en weergeven van de vondsten, maar vooral op het bieden van wetenschappelijke informatie en kadering in een veel ruimere context.

Archeologen met interesse in Artefacts zijn van harte welkom om de database te gebruiken of er toe bij te dragen ongeacht of ze actief zijn in de academische sector, overheid of bedrijven. Daarnaast is elke geïnteresseerde welkom is om door de data te grasduinen. Ook mensen met andere talenten kunnen steeds bijdragen, bijvoorbeeld tot de bibliografie. Hebt u zin om tot een groep enthousiaste medewerkers te horen, aarzel dan niet ons te contacteren via artefacts@mom.fr (Engels of Frans). Zoekt u info in het Nederlands of specifieke informatie over het Vlaamse luik, dan kunt u in het Nederlands terecht bij Patrick Bultinck (Patrick.Bultinck@gmail.com). Heeft u minder tijd maar heeft u gepubliceerd over archeologische vondsten, dan horen wij u ook graag zodat wij de bibliografie kunnen blijven uitbreiden. Zeker indien uw werk legaal online toegankelijk is of kan gesteld worden, zien wij graag uw mail tegemoet om Vlaanderen op de archeologische kaart van Europa de plaats te geven die het verdient. Bovendien krijgt uw werk een veel grotere verspreiding.

Feugère *et al.* 1991 : M. Feugère, coll. P. Abauzit, L. Allason-Jones, H. Amrein, J. Aurrecochea, D. Božič, R. Chinelli, S. Cocis, V.H. Correia, K. Czarnecka, E. Deschler-Erb, I. Filloy, E. Gil, Z. Karasowa, A. Kolobov, A. Koster, E. Künzl, B. Migotti, J.-P. Morel, A. Muller, M. Polfer, F. Quesada Sanz, J. Uhlenbrock - Bibliographie Instrumentum 1994 - 2001 (Monogr. Instrumentum 17), Montagnac 1991.